

МОЖЛИВОСТІ ТА ПОТРЕБИ РОЗВИТКУ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК МОВИ ФАХУ

Зелінська О.І.

Національний юридичний університет

Імені Ярослава мудрого

Стрімкий розвиток науки та техніки, глобалізація економіки та комунікацій висувають нові вимоги до володіння англійською мовою, яка стала засобом спілкування в глобальних масштабах. Спілкування професіоналів різних галузей промисловості, науки, засобів інформації обумовлює необхідність володіння англійською мовою на достатньому рівні для ефективної комунікації. Отже викладання іноземної мови як мови фаху повинно задовольняти потреби, що постійно зростають.

Початок історії розвитку викладання англійської мови для фахівців різних галузей датують 1962 роком, коли основну увагу приділяли викладанню англійської мови для науки та технологій в академічному контексті. У 1981 – 1990 викладання зосереджувалося на якісній підготовці викладачів, здатних навчати професійної мови для ефективної комунікації. Наступні десятиліття характеризувалися розвитком методик спілкування, появою гендерних досліджень, розробкою нових курсів і методик.

Для виникнення та розробки методики викладання англійської мови для спеціальних цілей існували певні економічні, політичні, соціальні та лінгвістичні передумови:

- 1) економічна глобалізація після завершення Другої світової війни та поширення англійської мови в Європі та світі;
- 2) активна міграція населення, пов'язана з можливістю безперешкодно долати кордони між державами, уповільненням демографічних процесів у Європі та зростанням економічної потреби в робочій силі мігрантів з одночасним зростанням уваги до прав людини в розвинених країнах;

- 3) циклічність періодів підйомів і спадів в економіці, яка спричинила необхідність «навчання протягом всього життя» (life-long education) з метою підвищення кваліфікації, професійної перепідготовки, набуття на вимогу ринку праці нових спеціальностей, що дозволяли скористатися можливостями роботи та життя в розвинених країнах;
- 4) формування ринку праці загальноєвропейського і глобального масштабів, де постійно змінюється кон'юнктура та попит на нові спеціальності, спеціалізації або професії (life coach, home nurse, community nurse, registered nurse, sales manager, material movers, physician's assistant, software engineer, fitness trainer, database administrator, veterinary technician, dental hygienist, programmer analyst, teacher in special education, marketing officer);
- 5) розвиток лінгвістичної науки, інтерес лінгвістів до спеціальних галузей лінгвістичного аналізу мовлення, граматичних засобів у сфері комунікації, формування та функціонування термінів, професійного жаргону, ідіоматики;
- 6) педагогічна і психологічна диференціація процесів навчання та опанування мови в умовах оволодіння певною професією;
- 7) необхідність виконання трудової діяльності в нерідному мовному середовищі з використанням англійської мови як посередника у міжнародному та міжкультурному спілкуванні

Говорячи про сучасний стан викладання іноземної мови для спеціальних цілей, можна зробити висновок про велике різноманіття тем, методів, риторичних засобів, авторських підходів, які варто враховувати викладачам англійської для професіоналів. Контекст, що постійно розвивається та ускладнюється, у якому відбувається професійне спілкування і дослідження, змінює, ускладнює та диверсифікує контекст, у якому відбувається навчання. Сучасний викладач вже не може спиратися на певний метод викладання, а володіти всім різноманіттям сучасних методів і підходів до викладання англійської мови. Періодичне переосмислення, критичне ставлення до власного

арсеналу викладацьких засобів змушує шукати все нових шляхів удосконалення та підвищення ефективності викладання.

Для того, щоб розкрити специфіку роботи викладача у курсі ESP (англійська мова за професійним спрямуванням), слід розкрити сутність терміну “англійська мова для спеціальних цілей”. Ключовим поняттям у досліджуваній сфері є словосполучення *спеціальні цілі*, яке складає основу цієї галузі методики і служить відправною точкою для всіх напрямів роботи викладачів.

Спеціальні цілі обумовлені конкретними потребами, які стали рушійним фактором у вивченні англійської мови.

Формування іншомовної компетенції у професійній сфері передбачає вивчення англійської мови для проведення наукових досліджень і здобування наукового ступеня (English for Academic Purposes); з метою розвитку успішної професійної кар’єри у вибраній галузі (English for Occupational Purposes). Таке розуміння суті навчання англійської мови для спеціальних цілей означає, що курс англійської мови може орієнтувати студентів на продовження освіти в іншомовному середовищі, опанування певної професії та здійснення професійної комунікації англійською мовою, досягнення особистих цілей та перспектив.

У такому курсі, орієнтованому на досягнення особистих і фахових цілей:

- формулюються специфічні, значимі для особи завдання;
- враховуються індивідуальні пізнавальні запити;
- моделюється професійний контекст діяльності;
- розробляються спеціальні методичні прийоми;
- розвиваються компоненти комунікативної компетенції студентів;
- опанування мови інтегрується з оволодінням професійними навичками;
- вимоги до викладача щодо його/її володіння мовою та методикою викладання доповнюються компетенцією в галузі майбутньої професійної діяльності студентів.

Функціонування курсу ESP починається з аналізу навчальних потреб студентів. Тому можемо стверджувати, що в центрі галузі методики ESP стоїть студент з конкретними потребами у вивченні англійської мови. Ця думка є наскрізною в роботах американських та англійських методистів, які заснували і продовжують розробляти окреме відгалуження в методиці викладання іноземних мов.

На думку Т. Хачісона (Т. Hachison), англійська мова для спеціальних цілей (ESP) трактується як підхід до оволодіння мовою, за яким зміст навчального матеріалу та методика навчання базується на причинах, які мотивують студента вивчати мову [3; 87].

Галузь методики викладання ESP характеризується абсолютними та змінними рисами. Згідно тверджень Т. Дадлі-Еванса, абсолютними показниками ESP вважають:

- спрямованість курсу на задоволення конкретних навчальних потреб студентів;
- використання методології та видів навчальної діяльності спеціалізації, яка обслуговується;
- контекстне вивчення англійської мови.

До змінних характеристик належать наступні:

- професійна спеціалізація;
- методика вивчення мови;
- вік студентів;
- рівень володіння англійською мовою для загальних потреб;
- фаховий досвід і досвід використання англійської мови [2; 8].

Наведені вище властивості зумовлюють низку особливостей викладання курсу англійської мови для спеціальних цілей.

Майже півстолітній розвиток викладання англійської як мови фаху показав, що існують істотні відмінності між особливостями викладання загального курсу англійської мови як іноземної та курсу ESP. Найсуттєвіша різниця полягає в об'єкті навчання – у студентах, які мають певні цілі вивчення

англійської мови, відмінні від звичайних потреб володіння іншомовними вміннями. Розбіжність у мотивах вивчення мови породжує притаманні курсу ESP риси: спеціальне змістове наповнення (спеціалізована термінологія, типові ситуації спілкування та жанрова специфіка фахової мови), контекстне вивчення мови, зокрема граматичних питань, фокусування уваги на практичному використанні мови, нерівномірний розподіл уваги на чотири види мовленнєвої діяльності, обумовленість навчально-методичних прийомів спеціалізацією студента, ступінь особистісних якостей студентів (висока мотивація та цілеспрямованість у вивченні мови).

Аналіз навчальних потреб студентів виявляє дві сторони індивідуальних показників: те, чим студент володіє на даному етапі (особистісні властивості: обсяг професійних знань і досвід роботи за фахом; цілі вивчення мови; поточний рівень знань англійської мови; рівень розвитку мотиваційної сфери; індивідуальні властивості: здібності до вивчення мов, темперамент; суб'єктні властивості: навчальна стратегія, випробувані прийоми оволодіння знаннями), і те, що планує здобути в процесі вивчення курсу (необхідні професійні іншомовні вміння). Викладачі повинні брати до уваги той факт, що потреби студентів можуть істотно змінюватися у процесі навчання.

Саме під впливом результатів аналізу навчальних потреб студентів визначаються необхідні студенту професійні іншомовні вміння, відбувається відбір навчального матеріалу, постановка цілей програми та складання тематичного плану, вибір методики викладання та складання комплексу вправ потрібних для формування і розвитку визначених іншомовних умінь.

Фахівці зауважують, що аналіз навчальних потреб студентів дає змогу виявити серед необхідних іншомовних умінь навіть ті, про які сам учень не здогадується [1]. Оскільки курс ESP базується на ретельному аналізі потреб студентів, то для кожної групи студентів, він повинен носити індивідуальний характер.

Дидактичні та педагогічні аспекти навчання англійської мови для спеціальних цілей розробляються все активніше з метою здійснювати не тільки

мовну підготовку в освітньому курсі іноземної мови, а також враховувати запити особи щодо професійної освіти та особисті цілі студентів.

У педагогічній теорії та практиці з'являються нові явища і терміни: *information processing* («мова як інформація» трансформується в «інформацію, надану певною мовою»); *content learning* (змістом навчання стає не мовний, а професійний матеріал); *context learning* (вивчення мови відбувається не в загально-побутовому, а професійному і культурному контексті); *activity theory* (мову вивчають не тільки для опанування мовленнєвої діяльності, а й професійної діяльності); *input — output specificity* (якщо на початку студенти отримують мовну та професійну інформацію, то «на виході» вони повинні продемонструвати професійні навички та компетенції).

Студенти з об'єктів навчання та виховання перетворюються на замовників освітніх послуг, що мають бажання успішно конкурувати на ринку трудових ресурсів. Такі запити визначають форму та зміст навчання англійської мови для спеціальних цілей, орієнтуючи його на все більше задоволення індивідуальних особистісних потреб студентів.

Методика викладання англійської мови для спеціальних цілей розробляється з урахування завдання формувати у студентів такі компоненти комунікативної компетенції, які дозволять їм успішно працювати за спеціальністю.

Розробка відповідних методичних матеріалів і посібників потребує істотних зусиль від методистів і лінгвістів. Викладачі повинні вирішувати проблеми добору спеціальних термінів, часом характерних для вузьких спеціальностей, виявляти та опрацьовувати типові для певних професійних сфер граматичні конструкції, лексичні одиниці, усталені словосполучення. Велика увага приділяється аналізу різних видів усної та писемної мовленнєвої діяльності.

Залежно від змісту професії в аудиторіях застосовуються ті види діяльності, які складатимуть майбутні щоденні операції, такі як: реферування, анотування наукових текстів, підготовка презентацій на професійну тематику,

узагальнення результатів наукових досліджень у статтях та анотаціях до них, написання ділових листів, розробка рекламних проспектів, складання власного резюме, ознайомлення з технологіями переговорів англійською мовою.

Отже, викладання англійської мови як мови фаху повинно задовольняти освітні та особистісні потреби молодих людей, формувати в них навички успішного спілкування іноземною мовою в професійному середовищі.

Література:1. Bell D (2002) 'Help! I've been asked to teach a class on ESP!' in IATEFL Voices, Issue 1692. Dudley-Evans T. (2000). Genre Analysis: A Key to a Theory of ESP? Iberica, 2, 3-11. Available at: www.uv.es/aelfe/WebRAs/RA-2-Dudley.pdf 3. Hutchinson, Tom; Waters, Alan (1997). English for Specific Purposes: A Learner-Centered Approach. Cambridge University Press. 5. Laurence Anthony English for Specific Purposes: What Does it Mean? Why is it Different? Available at: <http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/abstracts/ESParticle.html>

ВИКОРИСТАННЯ ПАРЕМІЙ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Лаврухіна В.Л.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У центрі уваги сучасної лінгвістики знаходяться проблеми, пов'язані з відображенням національної культури та історії у мовах. Роль мови в накопиченні культурних здобутків є очевидною і значною. При цьому вона, як одна з основних ознак нації, виражає культуру народу, який говорить цією мовою, тобто створює національну культуру.

За допомогою мовних засобів формуються концепти часу, простору, різноманітних об'єктів та явищ, моделюються способи організації всесвіту. Мова віддзеркалює як матеріальні сторони життя народу – географічне положення, клімат, побут, так і духовні сторони носіїв мови – мораль, систему цінностей, менталітет, національний характер. Такі філософи та лінгвісти, як В. фон Гумбольдт, І. Кант, Г. Гегель, Л. Вейсбергер, Е. Сепір, А.А. Потебня, А. Вежбіцька неодноразово помічали це явище у мові.

Прислів'я та приказки в переважній більшості створюються самим народом і відбивають найрізноманітніші сторони людського життя. Виникнення прислів'їв, за думкою дослідників, бере початок з часів первіснообщинного